

İnternet Bağımlılığı Eleştirel Düşünme Eğilimini Etkiler mi?^{1,2}

Abdulkadir ÇAĞLI ¹

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, abdulkadirc814@gmail.com

Makale Bilgileri ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 19.05.2022

Kabul: 24.06.2022

Yayın: 30.06.2022

Anahtar Kelimeler:

Eleştirel Düşünme,

İnternet Bağımlılığı,

Lise öğrencileri

Bu çalışmada lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin eleştirel düşünme eğilimlerine etkisinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinin kullanılan bu çalışmada örneklem olarak Ankara ili Mamak ilçesinde resmi devlet okulu statüsündeki liselerde öğrenim gören 312' si kız 193' ü erkek olmak üzere toplam 505 lise öğrencileri oluşturulmuştur. Lise öğrencileri hakkında bilgi toplamak amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenlerinden biri olan internet bağımlılığını ölçmek için, "İnternet Bağımlılığı Ölçeği", araştırmanın diğer değişkeni olan eleştirel düşünme eğilimini ölçmek için de "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler, analiz yapılmadan önce SPSS 24.0 programında normallik dağılımları test edilmiştir. Ardından çalışma kapsamında betimsel istatistiksel analizler, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t-testi ile ANOVA kullanılmıştır. Araştırma sonucunda göre lise öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($r=-.268, p<.05$). Alt boyutlarda internet bağımlılığına cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim düzeyi ve sınıf düzeyinin anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Eleştirel düşünme eğiliminde ise cinsiyet, kızların lehine anlamlı bir şekilde yüksek çıkarken sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim düzeyi ve sınıf düzeyi açısından anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Does Internet Addiction Affect Critical Thinking Tendency?

Article Info

Article History

Received: 19.05.2022

Accepted: 24.06.2022

Published: 30.06.2022

Keywords:

Critical thinking,

Internet Addiction,

High school students

ABSTRACT

This study, it is aimed to describe the effect of high school students' internet addiction levels on their critical thinking dispositions. In this study, in which the relational survey model, which is one of the quantitative research methods, was used, as a sample, a total of 505 high school students, 312 girls, and 193 boys studying at high schools with official state school status in Ankara province Mamak district. A personal information form was used to collect information about high school students. "Internet Addiction Scale" was used to measure internet addiction, which is one of the variables of the research, and the "Critical Thinking Disposition Scale" was used to measure the critical thinking disposition, which is the other variable of the research. Before the data were analyzed, normality distributions were tested in SPSS 24.0 program. Then, descriptive statistical analyzes, correlation analysis, independent samples t-test, and ANOVA were used within the scope of the study. As a result of the research, a negative and significant difference was found between high school students' critical thinking dispositions and internet addiction levels ($r=-.268, p<.05$). It was found that there was no significant effect of gender, socioeconomic level, parental education level, and class level on internet addiction in sub-dimensions. In the tendency to think critically, while gender was significantly higher in favor of girls, no significant difference was found in terms of socioeconomic level, parental education level, and class level.

GİRİŞ

İnternet her türlü bilgiye ulaşımı mümkün kılmakta ve değişen çağın sorun ve ihtiyaçlarına göre kendi yapı ve içeriğini güncelleyerek kullanım yaygınlığını artırmaktadır. Bu durum insan yaşamıyla giderek bütünleşen bir yapıya bürünmektedir (Yavuz, 2018). İnternetin kullanım yaygınlığının artmasıyla beraber bireylerin internet kullanım amaçları da değişmekte ve bu değişim, internetin kontrolsüz ve aşırı kullanılmasına yol açmaktadır. İnternetin kontrolsüz ve aşırı kullanımı durumuna internet bağımlılığı denilmektedir (Sezen ve Murat, 2018; Yüksel ve Yılmaz, 2016).

İnternet bağımlılığı, bireylerin interneti uzun süre kullanmasıyla gerçekleşen, kullanımının bilinçsiz olması halinde bireylerin agresif davranışlar sergilemesine neden olan ve kişiler arası ilişkilere zarar veren bir bağımlılık türüdür (Şavlı ve Tekin, 2019; Taşlıyan, vd., 2018; Topçu, 2020). Diğer bir açıklamayla internet bağımlılığı, bireyin internette aşırı vakit geçirmesine, interneti kullanırken geçen sürenin farkına varamamasına ve bireylerin

¹ Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A programı tarafından desteklenmektedir.

² Bu çalışmanın ilk hali UPUES 2022'de özet metin olarak sunulmuştur.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

internete erişemediği durumlarda öfke, sinir ve huzursuzluk duygu durumlarının belirmesine neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin gündelik ihtiyaç ve sorumluluklarını ihmal etmelerine neden olmaktadır (Aslan, 2019; Aksoy ve Ünübol, 2021).

Bireyin internet bağımlısı olup olmadığını belirlemede birtakım ana etkenler dikkate alınmaktadır. Bu ana etkenler; bireyin internette geçirdiği süreyle kontrolsüz kullanım düzeyinin aşırı seviyede olması durumuyla ilişkilendirilmektedir (Aksoy ve Ünübol, 2021; Taşlıyan, vd., 2018). İlgili araştırmalar internet bağımlılığın en çok ergenler arasında yaygın olduğunu işaret etmektedir (Akbulut, 2013; Aksoy ve Ünübol, 2021; Aslan, 2019; Derin, 2013; Saklıca, 2016; Tekin, 2020; Topçu, 2020; Yavuz, 2018; Yüksel ve Yılmaz, 2016). Türkiye İstatistik Kurumunun (2019) raporlarına göre Türkiye'de internet kullanım oranı her yıl artmakta, bu artışın 16-74 yaş grubu bireylerde %75,3 seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu yüzdelik içinde interneti en çok kullanan bireylerin ise %92,4'lük bir oranla ergen bireyler olduğu rapor edilmiştir.

Ergenlerde sık karşılaşılan internet bağımlılığının sebepleri olarak internetin sunduğu avantajlar ile genetik, psikolojik ve sosyolojik etkenlerin varlığı kabul edilmektedir (Saklıca, 2016; Topçu, 2020). İnternet bağımlısı olduğu öngörülen bireyler üzerinde yapılan incelemelerde; internet bağımlılarının genel olarak dopamin seviyelerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireyin dopamin eksikliğinde depresyona girme eğiliminin yüksek olması ise bireyin internet bağımlılığına olan eğilimini artırmaktadır (Saklıca, 2016; Topçu, 2020). Sosyal gelişim süreci açısından değerlendirildiğinde ise ergen bireylerin sosyalleşme gereksinimlerini gerçek hayatta karşılayamamaları durumu ele alınmaktadır. Buna göre, sorunlu ilişkiler, yalnızlık ve kimlik karmaşası gibi etmenler ergen bireylerin internet bağımlısı olmalarına sebep olabilmektedir (Anlayışlı ve Serin, 2019; Derin, 2013; Saklıca, 2016; Topçu, 2020). Psikolojik gelişim süreci açısından ele alındığında da internet bağımlılığı üzerinde en önemli etkenin depresyon olmasıyla birlikte düşük benlik saygısı, düşük öz güven, değersiz hissetme, içe kapanıklık ve utangaçlık gibi etkenlerin varlığının tespit edildiği görülmektedir (Saklıca, 2016; Sevinç ve Taş, 2020; Topçu, 2020). Ayrıca internet bağımlılığının, Ergen bireylerin gelişimlerinde birtakım sorunlara yol açabileceğini belirten araştırmalar da vardır (Anlayışlı ve Serin, 2019; Anlı, 2018; Sevinç ve Taş, 2020; Tekin, 2020; Topal, vd., 2018). Topal ve arkadaşlarının (2018) 363 lise öğrencisiyle yaptıkları çalışmada internet kullanıcısı ergen bireylerin %54,9'unun internet kullanırken sosyal ilişkilerini ihmal ettikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca internet kullanıcıların %44,2'sine göre internetsiz geçen zaman, değerli bir zaman dilimi olarak görülmemektedir. Tekin'in (2020) yaptığı çalışmada internet kullanımını arttıkça, akademik başarının negatif yönde etkilendiği bulunmuştur. İnternet bağımlılığı ile devamsızlık arasındaki ilişkiye pozitif çıkmıştır. Sevinç ve Taş'ın (2020) yaptıkları çalışmada interneti fazla kullanan bireylerin düşünsel ihtiyaçları arasındaki ilişki negatif çıkmıştır. Anlayışlı ve Serin'in (2019) 200 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada internet bağımlılık düzeyleri yüksek olan bireylerin depresyon düzeylerinin de yüksek olduğu belirlenmiştir. Anlı'nın (2018), 311 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada interneti fazla kullanan bireylerin sosyalleşme düzeyleri ile duygusal yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki pozitif yönde tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçlarıyla birlikte internet kullanımının ergen bireylerin gelişimlerine ve kimlik kazanımlarında etkili olduğu dolayısıyla süregelen internet kullanımının bireylerin gelişimlerine olumsuz etki edebileceği belirtilmiştir (Akbulut, 2013; Yüksel, vd., 2020).

Günümüzün bilgi ve teknoloji çağı olmasına bağlı olarak internet kullanımının da artış gösterdiği bilinen bir gerçektir. Ancak bu kullanımın artması ve sağlıklı gerçekleşmeyişi bağımlılığa dönüşebilmektedir. Üstelik bu durumdan da internette oldukça fazla vakit geçiren ergen bireylerin etkilendiği görülmektedir. İnternet bağımlılığı, ergen bireylerin kişisel gelişimlerini tehdit etmekte ve bu durumun ancak internetin, doğru ve tutarlı kullanılmasıyla önlenebileceği anlaşılmaktadır (Derin, 2013; Sevinç ve Taş, 2020). İnternetin doğru ve tutarlı kullanılması için bağımlılığa giden süreçlerin engellenmesi, önleyici rehberlik hizmetleri ile bilişsel-davranışçı terapinin etkili bir biçimde kullanılması gereklidir (Arısoy, 2009; Saklıca, 2016; Topçu, 2020). İnternet bağımlılığının en etkili çözümü ise bireyin kendisi için olumsuz etkileri olan problemlerin farkına varması ve bilişsel çarpık düşüncelerini mantıklı düşüncelere dönüştürmesidir (Topçu, 2020). Bireyin bunu sağlaması ise eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme biçimleriyle mümkündür (Saklıca, 2016).

Eleştirel düşünme; düşünce ve tutumlarını gerekçeleriyle anlatma, olaylara dikkatli ve şüpheli yaklaşma, farklı bakış açılarını önemseme, detaylı araştırma yapma, mantıklı ve dikkatli düşünme biçimidir (Alkın, vd., 2015). Başka bir açıklamayla eleştirel düşünme, akılcı olmayı, doğru ya da yanlışın ne olduğu hakkında derin düşünmeyi, sorgulamayı, sorunların çözümünde objektif ve analizci olmayı gerekli kılmaktadır (Demir ve Aybek, 2014). Eleştirel düşünme, bireylerin yaşamlarında doğru ve mantıklı kararlar alabilmesi için gereklidir. Bireylerin, birey olmasının en büyük göstergesi olan özgün ve bağımsız iradenin

gerçekleşmesi eleştirel düşünme ile mümkündür. Bireyler için büyük önem arz eden eleştirel düşünme çağdaş toplumlar için de önemlidir. Nitekim toplumun sorunlarına karşı çözüm üretmek, farklılıkları anlayışla karşılamak, toplumda yardımlaşmayı geliştirmek, empati kurmak gibi toplumların birliği ve huzuru için büyük öneme sahip olan eleştirel düşünme, özetle çağdaş toplumların fikri hür bireyleri için önemli bir gereksinimdir (Gürkaynak, vd., 2003).

Teknolojide yaşanan gelişmeler, toplumların yaşama alışkanlıklarını da değiştirmektedir. Teknolojinin insan yaşamındaki belirleyiciliği, teknoloji kültürünün ortaya çıkmasını sağlayarak kültürel değerlerin modern kimlik kazanmasına neden olmuştur. Bireylerin teknolojiyle beraber değişen yaşam koşullarına uyum sağlamaları içinse çağın bilgi, beceri ve düşünce tarzını edinmeleri gerekmektedir (Şenol ve Gençoğlu, 2003). Modern çağın ihtiyaç duyduğu bu niteliklerin kazanımı, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme biçimleriyle mümkündür. Bundan dolayı çağdaş toplumlar, eğitim sistemlerinde eleştirel düşünme becerisinin bireylere kazandırılması gereken temel beceriler arasında yer almasını sağlamıştır (Demir ve Aybek, 2014). Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün (2015) genel amaçlar bölümünde belirtildiği gibi; "*beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek*," , esasının temel alınması eleştirel düşünme becerisinin kazanımının ne derecede gerekli ve önemli olduğunun göstergesi niteliğindedir.

Ergenlerin kişisel gelişimlerini tehdit eden internet bağımlılığının araştırılması, ergen bireylerin beden ve ruh sağlıklarının korunması açısından önem teşkil etmektedir. İnternetin kullanım yaygınlığının ergenlerde artmasıyla beraber internet bağımlılığın çözüm yolları da araştırılmaya başlanmıştır. Bu çözüm yollarından biri olan bilişsel-davranışsal terapi, bireylerin bilişsel alanlarında var olan eksik ya da yanlış düşünce ve tutumlarının, mantıklı düşüncelerle değiştirilmesidir (Özcan ve Gül Çelik, 2017). Bilişsel-davranışsal terapiyi nitelikli kılan ise eleştirel düşünmedir. Bireylerin eleştirel düşünme becerileri; problemlerin tespiti ve çözüme gitmeyi, akılcı davranmayı, değerlendirme yapmayı ve yapıcı çözümler üretmesini gerekli kılmaktadır (Karalı, 2012). Eleştirel düşünme, çağdaş toplumların yetiştirmek istediği insan tipinin en temel özelliğidir. Nitekim toplumların refahını ve gelişimini gözetken, sağduyulu, akıllı ve üretken bireylerin yetiştirilmesi eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme biçimleriyle mümkündür (Gürkaynak Vd., 2003). Bu bağlamda internet bağımlılığı ile eleştirel düşünme eğilimi arasındaki ilişkinin araştırılmasına gerek duyulmuştur.

Literatürde "internet bağımlılığı" ve "eleştirel düşünme" arasındaki ilişkiyi sadece Saklıca' nın (2016) ele aldığı görülmektedir. Saklıca'nın (2016) KKTC'de yaptığı çalışma da ergenlerin internet bağımlılık düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi pozitif yönde anlamlı bulmuştur. Ancak tek bir araştırmadan çıkan anlamlı sonucun, ele aldığı problemi açıklama konusunda yeterli olmayacağı düşüncesi bu çalışmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. Yapılacak bu araştırma sayesinde internet bağımlılığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişki yeni bulgularla daha geçerli sonuçlar verecektir. Ayrıca ilgili araştırmanın Türkiye' de daha önce yapılmaması Türkiye' de bu konu üzerine çalışmak isteyen araştırmacılara da öncülük edecektir. Araştırma sonuçlarından elde edilecek verilerin bağımlılıkla mücadelede yeni fikirler ortaya koyması ve bu değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmak isteyen araştırmacılara kaynak sağlaması bakımından ilgili çalışmanın değerli olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda bireylerin kişisel gelişimleri üzerinde etkili olan internet bağımlılığının, akılcı ve sorgulayıcı olmayı sağlayan eleştirel düşünme ile olan ilişkisinin incelenmesi ve varsa bağımlılığın önlenmesinde eleştirel düşünmenin rolünün araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin eleştirel düşünme eğilimlerine etkisinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla beraber araştırmada, aşağıda yer alan alt problemlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

1. Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri; sosyoekonomik düzeylerine, sınıf seviyesine ve ebeveynlerin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinin kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinde kullanılır. Bu modelde araştırılan değişkenlerin birinde meydana gelen değişimin diğer değişkene etkisinin incelenmesi ve iki değişken arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanır (Tekbıyık, 2019).

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ankara ili Mamak ilçesinde resmi devlet okulu statüsündeki liselerde öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmuştur. Örneklemin belirlenmesinde uygun örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi kolay uygulanabilir olması ve araştırma evrenini sınırlı yansıtması bakımından araştırmalarda az kullanılması istenilen bir örnekleme yöntemi olmakla beraber sadece birtakım yetersizliklerin olması durumunda kullanılmaktadır (Canbazoğlu Binici, 2019). Bu çalışmada da araştırmacının örnekleme hâkim olamayışı, zaman, ekonomiklik ve uygunluk gerekçeleri sebebiyle uygun örnekleme tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Örnekleme ait demografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Örnekleme Ait Demografik Bilgiler

Cinsiyet	Sınıf Düzeyi					Toplam
	Hazırlık	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	
Kız	27	197	44	17	27	312
Erkek	12	110	34	19	18	193
Toplam	39	307	78	36	45	505

Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Araştırmada, lise öğrencileri hakkında bilgi toplamak amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda öğrencilerden bazı demografik bilgilerinin (cinsiyet, sınıf seviyesi, sosyoekonomik düzeyi, ebeveynlerin öğrenim durumu, okul türü ve akademik başarı) toplanması amaçlanmıştır. Araştırmanın değişkenlerinden biri olan internet bağımlılığını ölçmek için, Young (1998) tarafından geliştirilen "İnternet Bağımlılığı Ölçeği", araştırmanın diğer değişkeni olan eleştirel düşünme eğilimini ölçmek içinse Florida Üniversitesi araştırmacıları tarafından geliştirilen "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır.

İnternet bağımlılığı ölçeği

Young (1998) tarafından DSM-IV' ün "Patolojik Kumar Oynama" ölçütlerinden uyarlaması yapılmış olan "Tanı Anketi" daha sonra 20 soru olacak şekilde "İnternet Bağımlılık Ölçeği" olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Bayraktar (2001) tarafından yapılmıştır. Ölçek 12-17 yaş arasında bulunan ergenler için oluşturulmuş olup 20 maddelik Likert tipinde bir ölçektir. Likert türündeki "İnternet Bağımlılık Ölçeği"nde katılımcı bireylerin "Hiçbir zaman", "Nadiren", "Arada sırada", "Çoğunlukla", "Çok sık" ve "Devamlı" seçeneklerinden birine yanıt vermeleri gerekmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilerek ölçülmektedir. Puanlardan 80 puan ve üstü alan bireyler "İnternet Bağımlısı", 50-79 aralığında puan alan bireyler "Sınırlı Semptom Gösterenler", 50 puan ve altı alan bireyler "Semptom Göstermeyenler" olarak değerlendirilmektedir. Bayraktar (2001) tarafından standardize edilmiş Cronbach Alpha değeri .91, Spearman-Brown değeri açısından güvenilirliği .87'dir. Bu çalışma için iç tutarlık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

Eleştirel düşünme eğilimi ölçeği

Florida Üniversitesi araştırmacıları tarafından geliştirilen "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği", Türkçeye Kılıç ve Şen (2014) tarafından uyarlanmıştır. "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği", 5'li Likert tipinde 25 maddeden oluşmaktadır. Lise öğrencilerine uygun olarak geliştirilen ölçek, 3 alt boyutu kapsamaktadır. Bu alt boyutlar; "katılım", "bilişsel olgunluk" ve "yenilikçilik" olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı değeri ölçeğin tümü için .91 olarak belirlenmiş olup alt boyutların iç tutarlık katsayıları sırasıyla, "katılım" alt boyutunda; .88, "bilişsel olgunluk" alt boyutunda; .70, "yenilikçilik" alt boyutunda; .73 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada iç tutarlık katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, analiz yapılmadan önce SPSS 24.0 programında normallik dağılımları test edilmiştir. Ardından çalışma kapsamında betimsel istatistiksel analizler, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t-testi ile ANOVA kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada araştırma soruları kapsamında sırasıyla elde edilen bulgular sunulmuştur. Buna göre ilk olarak eleştirel düşünme ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki korelasyon analizi yapılarak incelenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2.

Eleştirel Düşünme ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki

	Eleştirel Düşünme	İnternet Bağımlılığı
Eleştirel Düşünme	1	-.268*

Tablo 2'ye göre lise öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($r=-.268$, $p<.05$). Buna göre öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri arttıkça eleştirel düşünme becerilerinde azalma görülmektedir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusunda lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3.

İnternet Bağımlılığı Düzeyi ile Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Cinsiyete Göre İncelemesi

		Eleştirel Düşünme				
Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Kız	312	3.85	.57	503	2.501	.001*
Erkek	193	3.69	.76			
		İnternet Bağımlılığı				
Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	p
Kız	312	1.67	.84	503	.196	.83
Erkek	193	1.65	.87			

Tablo 3'e göre lise öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(503)}= 2.501$, $p<.05$). Buna göre kız öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ($X= 3.85$) erkek öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinden ($X=3.69$) daha yüksektir. Bununla birlikte öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($t_{(503)}= .196$, $p>.05$).

Çalışmanın son araştırma sorusunda lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile eleştirel düşünme

eğilimlerinin; öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerine, sınıf seviyelerine ve ebeveynlerin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile test edilmiştir (Tablo 4 ve Tablo 5).

Tablo 4.

Lise Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Sosyoekonomik Düzey, Sınıf Seviyesi ve Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelemesi

	Sınıf Düzeyi		
	N	X	S
Hazırlık	93	3.85	.64
1.sınıf	307	3.80	.59
2.sınıf	78	3.68	.71
3.sınıf	36	3.79	.59
4.sınıf	45	3.87	.99
Sosyoekonomik Düzey			
Düşük	47	3.66	.95
Orta	435	3.80	.62
Yüksek	23	3.90	.58
Anne Eğitim Düzeyi			
İlkokul	190	3.73	.68
Ortaokul	134	3.76	.68
Lise	131	3.84	.63
Lisans	50	3.93	.51
Baba Eğitim Düzeyi			
İlkokul	116	3.75	.71
Ortaokul	135	3.78	.64
Lise	166	3.83	.64
Lisans	88	3.78	.63

Tablo 4'te yer alan analiz sonuçlarına göre lise öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile sınıf seviyeleri ($F_{(4,500)} = .750, p > .05$), sosyoekonomik düzey ($F_{(2,502)} = 1.250, p > .05$), anne eğitim düzeyi ($F_{(3,501)} = 1.660, p > .05$) ve baba eğitim düzeyi ($F_{(3,501)} = 1.250, p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 5.

Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Sosyoekonomik Düzey, Sınıf Seviyesi ve Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelemesi

Sınıf Düzeyi			
	N	X	S
Hazırlık	93	1.52	.93
1.sınıf	307	1.68	.81
2.sınıf	78	1.71	.81
3.sınıf	36	1.34	.55
4.sınıf	45	1.83	1.20
Sosyoekonomik Düzey			
Düşük	47	1.90	1.020
Orta	435	1.63	.80
Yüksek	23	1.80	.94
Anne Eğitim Düzeyi			
İlkokul	190	1.61	.76
Ortaokul	134	1.73	.93
Lise	131	1.68	.86
Lisans	50	1.65	1.01
Baba Eğitim Düzeyi			
İlkokul	116	1.69	.82
Ortaokul	135	1.70	.93
Lise	166	1.68	.86
Lisans	88	1.54	.74

Tablo 5'te yer alan analiz sonuçlarına göre lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile sınıf seviyeleri ($F_{(4,500)} = 2.048, p > .05$), sosyoekonomik düzey ($F_{(2,502)} = 2.541, p > .05$), anne eğitim düzeyi ($F_{(3,501)} = .570, p > .05$) ve baba eğitim düzeyi ($F_{(3,501)} = .731, p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

TARTIŞMA / SONUÇ / ÖNERİ

Araştırma sonucunda ergen bireylerin internet bağımlılık düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuca göre ergen bireylerin internet bağımlılık düzeyleri arttıkça eleştirel düşünme eğilimlerinde azalma meydana gelmektedir. Literatürde konuyla alakalı çalışmalar incelendiğinde benzer bulgulara ulaşmak mümkündür. Yüksel ve Yılmaz (2016), Şahin ve arkadaşları (2016) yaptıkları çalışmalarda internet bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerde problem çözme becerilerinin düşük çıktığını tespit etmişlerdir. Başka bir çalışmada ise internet bağımlılık düzeyinin artmasıyla düşünme ihtiyacının azaldığı tespit edilmiştir (Sevinç ve Taş, 2020). Bu sonuca göre düşümsellik ihtiyacının azalması beraberinde eleştirel düşünmenin yordayıcılarından biri olan dikkatli düşünmeyi olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Bununla beraber alan yazısında farklı bulguların çıktığı tek bir araştırma bulunmamaktadır. Saklıca'nın (2016) yapmış olduğu bu çalışmada bireylerin internet bağımlılığı belirtileri ve alt boyutları olan yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon arttıkça, eleştirel düşünme eğilimi alt boyutları olan analitiklik, kendine güven ve meraklılık boyutlarının pozitif yönde arttığı; doğruyu arama ve açık fikirlik boyutlarının ise negatif yönde arttığı saptanmıştır. Saklıca (2016) çıkan bulgulara dayanarak internet bağımlılığı ile eleştirel düşünme eğilimi arasındaki

ilişkinin genel olarak pozitif yönde anlamlı olduğunu belirtmiştir. Bu sonuca göre internet bağımlılık düzeyinin artmasıyla eleştirel düşünme eğilimi de artmaktadır.

Literatürde farklı sonuçların bulunması bireylerin interneti farklı amaçlarla kullanmasından kaynaklanabilir. Bu açıdan interneti daha çok bilgi toplama, fikir edinme ve araştırma yapma amacıyla kullananların eleştirel düşünme eğilimleri pozitif yönde etkilenebilir. Buna ek olarak internet yaygın bir şekilde sosyal medyada vakit geçirme, sohbet etme, oyun oynama, video izleme ve müzik dinleme amacıyla da kullanılmaktadır. Bu amaçla internet kullanımını en çok ergenlerde yaygın olmaktadır (Anlı, 2018; Saklıca,2016; Tekin, 2020; Topçu, 2020). Bununla birlikte ergenlik süreci bireylerin bedensel ve ruhsal gelişimlerinde hızlı değişimlere yol açmaktadır. Bu değişim, beraberinde aşılması gereken bir takım sorunlara da neden olmaktadır (Aslan, 2019; Şavlı ve tekin, 2019). Bu noktada çözüme ulaşamayan ergenler, interneti bilinçsiz kullanarak yaşamış oldukları sıkıntılı durumlardan kaçma eğiliminde olabilirler. Bilinçsiz internet kullanımı, gerçeklik algısını olumsuz etkileyeceği için olası problem durumuna karşı gereken farkındalık düzeyini azaltabilir. Bu da olası problem durumunun çözümü için gerekli olan eleştirel düşünme becerilerini (mantıklı ve dikkatli düşünme, analiz etme, sorgulama ve objektif kararlar alma) olumsuz etkileyebilir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusunda internet bağımlılığı düzeyi ile eleştirel düşünme eğiliminin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Çıkan bulgularda internet bağımlılığı düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürde benzer bulgulara ulaşmak mümkündür (Aksoy ve Ünübol, 2021; Anlayışlı ve Serin, 2019; Aslan, 2019; Tekin, 2020; Topçu, 2020; Yüksel, vd., 2020). Bazı araştırmalarda ise İnternet bağımlılığı ile cinsiyet arasındaki ilişki erkeklerin lehine anlamlı çıkmıştır (Derin, 2013; Sevinç ve Taş, 2020; Şahin, vd., 2017; Taşhyan, vd., 2018; Yüksel ve Yılmaz, 2016).

Literatürde cinsiyet boyutunun internet bağımlılığında anlamlı çıkması araştırmanın yapıldığı bölgenin sosyokültürel yapısıyla ilgili olabilir. Özellikle geleneksel kültürlerde erkeklerin kızlara göre daha özgür hareket etmesi, erkeklerin internete erişimini artırabilir (Derin, 2013; Yüksel ve Yılmaz, 2016). Bununla birlikte teknolojiye erişim imkânı da internet kullanımını cinsiyet bağlamında etkileyebilir. Akıllı ve mobil cihazlara erişimin kısıtlı olduğu yerlerde genellikle erkeklerin tercih ettiği internet kafeler rağbet görebilir. Bu durum ise erkeklerde internet bağımlılığı düzeyini arttıran bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada cinsiyetler arasında anlamlı bir farkın çıkmaması son yıllarda her iki cinsiyetin de akıllı ve mobil cihazlara kolay bir şekilde erişebilmesinin bir sonucu olabilir (Yüksel, vd., 2020). Özellikle gelişen teknolojiyle birlikte yaşamın daha fazla sanal ortamlara entegre olması her iki cinsiyet açısından benzer kullanım oranlarının görülmesinde önemli olabilir.

Çalışmanın bir diğer değişkeni olan eleştirel düşünme eğiliminin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Çıkan bulgularda eleştirel düşünme eğilimi kızların lehine anlamlı çıkmıştır. Bir başka açıklamayla kızların eleştirel düşünme düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünmede anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır (Demir ve Aybek, 2014; Güven, 2020; Karalı,2012; Korkmaz, 2009; Özdemir, 2005; Saklıca, 2016). Cinsiyetin eleştirel düşünmede anlamlı çıkmaması mevcut eğitim ve öğretim programının cinsiyet eşitliğini desteklemeyi ve her iki cinsiyete de eşit eğitim sunmayı amaç edinmesinden kaynaklanabilir. Bu araştırmada kızların lehine çıkan sonucun literatürdeki bulgularla desteklenememesi yapılacak bir yorumun güvenilirliğini olumsuz etkileyebilir. Bu yüzden konuyla ilgili daha fazla nicel ve nitel çalışmaların yapılması cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünmedeki rolünü anlamak açısından tutarlı yorumların yapılmasını mümkün kılacaktır.

Çalışmada internet bağımlılığının; öğrencilerin sosyoekonomik durumu, sınıf düzeyi ve ebeveynlerinin eğitim duruma göre anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar yer almaktadır. Tekin (2020) yaptığı çalışmada öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri ile sosyoekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Yüksel ve Yılmaz' ın (2016) yaptığı çalışmada ise sosyoekonomik düzey, internet bağımlılığında anlamlı çıkmıştır. Yüksel ve Yılmaz (2016) üst ekonomik düzeyin orta ekonomik düzeye göre internet bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Üst düzey sosyoekonomik grupta yer alan bireyler, internet erişimli teknolojik cihazlara diğer sosyoekonomik gruplara göre daha rahat bir şekilde ulaşabilir. Teknolojik cihazlara olanakları yetmeyen bireyler ise internet kafe gibi ortamlarda daha kısıtlı interneti kullanabilirler. Dolayısıyla teknolojik cihazlara alım gücü yeten bireylerin internet kullanım düzeyinin daha yüksek çıkması sosyoekonomik

düzeğin internet bağımlılığıyla olan ilişkisini açıklayabilir. Yapılan çalışmada ise sosyoekonomik düzeyin anlamlı olmaması, gelişen teknolojiyle beraber akıllı ve mobil cihazların birer lüks olmaktan çıkıp ihtiyaç haline dönüşmesinin bir sonucu olabilir. Özellikle pandemi döneminde sanal etkileşiminin artmasıyla birlikte bu cihazlara talebin artması bunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Sınıf düzeyinin internet bağımlılığıyla olan ilişkisini ele alan araştırmalarda; Aslan (2019), Derin (2013) ve Topçu (2020) sınıf düzeyinin anlamlı olmadığını belirtirken Aksoy ve Ünübol (2021) sınıf düzeyinin anlamlı olduğunu belirtmiştir. Bu bulgulara göre genellikle sınıf düzeyinin internet bağımlılığını yordamada anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu çalışmada da sınıf düzeyinin anlamlı olmaması yaygın bir şekilde her yaş grubunun internete erişebilmesinden kaynaklanabilir. Özellikle pandemi sürecinde tüm sınıf düzeyindeki eğitimin sanal ortamda verilmesi, farklı sınıf düzeyinde yer alan öğrencilerin benzer amaç ve sıklıkla interneti kullanmalarında etkisi olabilir.

İnternet bağımlılığını yordamada ebeveynlerin eğitim durumunun anlamlı olmadığı bulunmuştur. Aslan' da (2019) ebeveynlerin eğitim durumunun internet bağımlılığı için anlamlı olmadığını bulmuştur. Çalışmaların ergenlik dönemi ve genç yetişkinlik dönemindeki öğrencileri kapsamaması bunun temel nedeni olabilir. Ergenlik ile birlikte bireyler, ebeveynlerinden daha bağımsız hareket etmek isterler (Saklıca, 2016; Topçu, 2020). Ergenlerin bağımsızlık isteği beraberinde internet kullanımına ilişkin kendi tutumlarını oluşturmalarında yönlendirici olabilir. Bu durum, ergenlik dönemindeki öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerinden bağımsız olarak interneti kullandıkları ile yorumlanabilir.

Çalışmada eleştirel düşünme eğiliminin; sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim durumu ve sınıf düzeyi ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı analiz edilmiştir. Literatürde konuya ilişkin farklı bulgular yer almaktadır. Özdemir (2005) sosyoekonomik düzeyin anlamlı olmadığını; Karalı (2012) ise gelir düzeyi beş bin TL' den fazla olan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ancak gelir düzeyi beş bin TL' den aşağı olan bireylerin eleştirel düşünme eğilimlerinde anlamlı bir farkın olmadığını belirtmiştir. Karalı (2012) yaşam koşullarının öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerini etkileyebileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada gelir düzeyinin anlamlı olmamasının nedeni ise eleştirel düşünme eğiliminin daha çok çevresel uyaranlara karşı geliştirilen düşünme stilleriyle ilişkili olmasından kaynaklanabilir. Eleştirel düşünmenin kazandırılması amacıyla farklı gelir düzeyindeki tüm öğrencilerin fırsat ve imkân eşitliği ilkesi kapsamında eğitim görmesi, gelir düzeyinin etkisini en aza indirgeyebilir. Bu durum, sosyoekonomik düzeyin eleştirel düşünme eğilimi için anlamlı bir fark oluşturmamasının nedeni olabilir.

Çalışmada ebeveynlerin eğitim durumu ile eleştirel düşünme eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu konuya ilişkin alan yazısında farklı bulgular bulunmaktadır. Can ve Kaymakçı (2015), Demir ve Aybek (2014) ve Özdemir (2005) ebeveyn eğitim durumunun eleştirel düşünme eğiliminde anlamlı olmadığını bulmuştur. Güven (2020) ise ebeveynlerinin eğitim düzeyi lise ve lisans olan öğrencilerin; ebeveynleri ortaokul ve ilkokul olan öğrencilere göre eleştirel düşünme eğilimlerinin anlamlı olarak yüksek çıktığını belirtmiştir. Karalı (2012) yaptığı çalışmada ise anne eğitim düzeyi, üniversite olan ve okur-yazar olmayan öğrencilerin; ebeveyn eğitim düzeyi, ilköğretim ve ortaöğretimde bulunan öğrencilere göre eleştirel düşünme eğilimleri anlamlı bir şekilde daha yüksek çıkmıştır. Karalı (2012) baba eğitim düzeyinin ise eleştirel düşünme eğilimi için anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtmiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin eleştirel düşünme eğiliminde anlamlı çıkması, eğitim düzeyi ile çocuk pedagojisi arasında paralel bir ilişkinin olmasından kaynaklanabilir. Çalışmada ve literatürdeki benzer araştırmalarda (Can ve Kaymakçı, 2015; Demir ve Aybek, 2014; Özdemir, 2005) ebeveyn eğitim düzeyinin anlamlı çıkmaması, ebeveynlerin yetişmiş oldukları kültürün çocuk yetiştirme tarzlarına yansımalarıyla ilişkili olabilir. Ülkemizin daha çok iç ve doğu kesimlerinde görülen çocuk yetiştirme tarzında; ebeveynlerin çocuklarının yerine düşündükleri ve yine çocuklarının yerine davranmaları yaygın görülmektedir. Bu durum eleştirel düşünme eğilimi açısından sınıf düzeyinden daha çok kültürel anlayışın etkisiyle ilişkili olabilir.

Sınıf düzeyi ile eleştirel düşünme eğilimi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Korkmaz (2009) da yaptığı çalışmada sınıf düzeyi ile eleştirel düşünme eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum öğretim faaliyetlerinde bilginin hazır olarak sunulması, araştırmaya dayalı öğrenmenin yetersizliği, eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi geliştirecek uygulamaların sınırlı olmasının bir sonucu olabilir. Bundan dolayı öğrenciler daha kolay öğrenme yöntemi olan ancak eleştirel yaklaşımlarını kısıtlayan ezberleme tekniğini benimsemektedirler (Gürkaynak, vd., 2003). Sonuç olarak, öğrencilerin benzer yöntem ve tekniklerle öğrenim görmesi, eleştirel düşünme eğilimi için sınıf düzeyinde anlamlı bir farkın

oluşmamasının nedeni olabilir.

Bu araştırmada lise düzeyindeki öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin; cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim düzeyi ve sınıf düzeyi açısından araştırılması amaçlanmıştır. Çıkan sonuçlarda internet bağımlılığı ile eleştirel düşünme düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Alt boyutlarda internet bağımlılığına cinsiyet, sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim düzeyi ve sınıf düzeyinin anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Eleştirel düşünme eğiliminde ise cinsiyet, kızların lehine anlamlı bir şekilde yüksek çıkarken sosyoekonomik düzey, ebeveyn eğitim düzeyi ve sınıf düzeyi açısından anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Son olarak araştırmada edinilen veriler kapsamında şu önerilerde bulunulabilir;

Araştırmanın örneklemini sınırlı sayıda lise öğrencileri oluşturmaktadır. Bu durum çıkan sonuçların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Bu açıdan daha kapsamlı bulgulara ulaşılması için gelecek çalışmaların daha geniş bir örnekleme yapılması önerilebilir.

Bu çalışmada nicel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Değişkenler hakkında daha detaylı verilere ulaşmak için nitel çalışmalar yapılabilir.

İnternet kullanımının artması beraberinde bir takım bedensel ve ruhsal problemlere neden olabilir. Bu konuda başta okul yöneticileri ve psikolojik danışmanlar tarafından sağlıklı internet kullanımı konusunda öğrencilere eğitsel rehberlikte bulunulabilir.

İnternet kullanımında, ebeveynlerin katı ve ısrarcı davranmaları yerine akılcı ve çözüm odaklı yöntemleri benimsemeleri daha sağlıklı olabilir. Bu açıdan ebeveynlerin çocuklarıyla ortak bir anlayış geliştirmeleri için okul psikolojik danışmanları tarafından ebeveynlerle ortak bir çalışma yapılabilir.

Öğrencilerin problemleri internet kullanmalarının temelinde aile içi çatışmalar yer alabilir. Bu konuda bağımlılık için risk oluşturan etkenlerin araştırılarak gerekli önlem ve müdahalelerin alınması önerilebilir.

Araştırmada internet bağımlılığı düzeyi ile eleştirel düşünme eğilimi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Araştırma konusuyla ilgili yeni araştırmaların yapılması iki değişken arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olabilir.

Günümüzün şartları, eleştirel düşünme becerisinin önemin anlaşılmasında etkili olmuştur. Bu açıdan örgün eğitimde öğrencileri ezbere yönlendirecek uygulamaların engellenmesi ve eleştirel düşünmeyi destekleyecek bir biçimde derslerin işlenmesi önerilmektedir.

Örgün eğitimde eleştirel düşünme becerisinin kazanımı planlanırken internetin bilinçli ve sağlıklı kullanımını destekleyecek bir şekilde oluşturulması önerilebilir.

Eleştirel düşünme; sistematik düşünme, problem çözme, sağduyulu olma ve sorumluk almayı kapsamaktadır. Bu konuda ebeveynlerin farkındalık kazanması çocuk yetiştirme tarzlarına olumlu yansiyebilir. Bu konuda ebeveynlerin çocuklarını dinlemeleri, onların düşüncelerini ifade etmesini sağlamaları, sorgulayan bireyler olması için soru sormaya teşvik etmeleri, sorumluluk vermeleri ve alacakları kararlara saygı duymaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.
- Aksoy, F. ve Ünübol, H. (2021). Ergenlerde internet bağımlılığı ile şema mekanizmaları arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 103-113.
- Alkın, S., Şahin, S. ve Tunca, N. (2015). Felsefe ve eleştirel düşünme. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 192-206.
- Anlayışlı, C. ve Serin, N. B. (2019). Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve depresyonun cinsiyet, akademik başarı ve internete giriş süreleri açısından incelenmesi. *Folklor*, 25(97), 753-767.
- Anlı, G. (2018). İnternet Bağımlılığı: Sosyal ve duygusal yalnızlık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 389-397.

- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 1, 55-67.
- Aslan, N. (2019). *Ergenlerde internet bağımlılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi. İzmir.
- Can, Ş. ve Kaymakçı, G. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 66-83.
- Canbazoglu-Binici, S. (2019). Örneklemeye yöntemleri. H. Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Ed). *İçinde Eğitimde araştırma yöntemleri* (s. 56-78). Pegem Akademi.
- Demir, R. ve Aybek, B. (2014). Lise öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 122-140.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F. ve Gülgöz, S. (2003). Eleştirel düşünme. (1.Baskı). Eğitim Reformu girişimi.
- Güven, M. (2020). İstanbul ili Güngören ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Karalı, Y. (2012). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi. Malatya.
- Kılıç, H. E. ve Şen, A. İ. (2014). UF/EMI Eleştirel düşünme eğilimi ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176), 1-12.
- Korkmaz, Ö. (2009). Eğitim fakültelerinin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 879-902.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü (2015). *Türk eğitim sistemi ve ortaöğretim*. Ankara: Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Özcan, Ö. ve Gül-Çelik, G. (2017). Bilişsel davranışçı terapi. *Türkiye Klinikleri Çocuk Psikiyatrisi - Özel Konular Dergisi*, 3(2), 115-120.
- Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 297-314.
- Saklıca, S.B. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- Sevinç, H. ve Taş, İ. (2020). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile düşünme ihtiyacı ve duyguları ifade etme arasındaki ilişki. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 523-541.
- Sezen, M. F. ve Murat, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 160-182.
- Şahin, S., İbili, E. ve Uluyol, Ç. (2017). Öğretmen adaylarında problem çözme eğilimi ve internet bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 1-21.
- Şavlı, A. K. ve Tekin, U. (2019). 12-14 Yaş arası ergenlerde internet bağımlılığı ve öz bilinçlilik duygulanımları. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 173-186.
- Şenel, A. ve Gençoğlu, S. (2003). Küreselleşen dünyada teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(12), 45-65.
- Taşlıyan, M., Hırlak, B., Güler, B. ve Gündoğdu, E. (2018). İnternet bağımlılığı, yaşam doyumu ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 166-179.

- Tekbıyık, A. (2019). İlişkisel araştırma yöntemi. H. Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Ed). İçinde *Eğitimde araştırma yöntemleri* (164-178). Pegem Akademi.
- Tekin, O. (2020). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık seviyelerinin genel akademik başarıları ve devamsızlık durumları ile ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(1), 36-56.
- Topal, B., Şahin, H. ve Topal, B. (2018). İnternet bağımlılığı üzerine Sakarya ilinde bir araştırma. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 118-136.
- Topçu, E. (2020). *14-16 Yaş arası ergenlerde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028.
- Yavuz, O. (2018). Ergenlik döneminde internet bağımlılığının okul başarısı üzerinde etkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1056-1080.
- Young, K. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, (3), 237-244.
- Yüksel, M. ve Yılmaz, E. (2016). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 1031-1042.
- Yüksel, R., Kocairi, C., Arslantaş, H. ve Söylemez, B. (2020). Ergenlerde internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 19-28.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

While internet addiction continues to increase in technology societies, studies have been conducted on the causes, consequences, and prevalence of use disorders resulting in addiction. The prevalence of internet use occurs mostly in adolescents. Internet addiction has become a growing problem with the increasing prevalence of use. This situation necessitated the determination of the factors constituting the risk of addiction. The damages caused by the risk factors in the formation of internet addiction necessitated the search for solutions and the provision of preventive guidance services.

Materials and Methods

In this study, in which the relational survey model, which is one of the quantitative research methods aimed at describing the effect of internet addiction on critical thinking disposition, was used, the sample consisted of 505 high school students, 312 of whom were girls and 193 of whom were boys, studying at high schools with official state school status in Mamak, Ankara. A personal information form was used to collect information about high school students. The personal information form is aimed to collect some demographic information (gender, class level, socioeconomic level, educational status of the parents, school type, and academic achievement) from the students. The "Internet Addiction Scale" developed by Young (1998) was used to measure internet addiction, one of the variables of the research, and the "Critical Thinking Disposition Scale" developed by the University of Florida researchers to measure the critical thinking disposition, which is the other variable of the research. Before the data were analyzed, normality distributions were tested in SPSS 24.0 program. Then, descriptive statistical analyzes, correlation analysis, independent samples t-test, and ANOVA were used within the scope of the study.

Findings:

A negative and significant difference was found between high school students' critical thinking dispositions and internet addiction levels ($r=-.268$, $p<.05$). Accordingly, as students' internet addiction levels increase, their critical thinking skills decrease. High school students' critical thinking levels differ significantly by gender ($t(503)=2.501$, $p<.05$). Accordingly, female students' critical thinking levels ($X=3.85$) are higher than male students' critical thinking levels ($X=3.69$). However, there is no significant difference between students' internet addiction levels by gender ($t(503)=.196$, $p>.05$). High school students' critical thinking

dispositions and grade levels ($F(4,500)= .750, p>.05$), socioeconomic level ($F(2,502)= 1,250, p>.05$), mother's education level ($F(3,501)= 1.660, p>.05$) and father's education level ($F(3,501)= 1,250, p>.05$) there is no significant relationship. Internet addiction levels and grade levels of high school students ($F(4,500)= 2.048, p>.05$), socioeconomic level ($F(2,502)= 2.541, p>.05$), maternal education level ($F(3,501)= .570, p>.05$) and father's education level ($F(3,501)= .731, p>.05$) there is no significant relationship.

Discussion:

As a result of the research, a negative significant relationship was determined between the internet addiction levels of adolescents and their critical thinking dispositions. According to this result, as the internet addiction levels of adolescents increase, their critical thinking tendencies decrease. It is possible to reach similar findings when the studies related to the subject are examined in the literature. According to this result, it is thought that the decrease in the need for intellectualism will negatively affect careful thinking, which is one of the predictors of critical thinking. However, there is only one study in the field article, in which different findings emerged. According to this result, as the level of internet addiction increases, the tendency to think critically also increases.

Finding different results in the literature may be due to the fact that individuals use the internet for different purposes. In this respect, the critical thinking dispositions of those who use the internet for the purpose of gathering information, getting ideas, and doing research can be positively affected. In addition, the internet is widely used to spend time on social media, chat, play games, watch videos, and listen to music. For this purpose, internet use is most common among adolescents. However, the adolescence process leads to rapid changes in the physical and mental development of individuals. This change also causes some problems that need to be overcome. Adolescents who cannot reach a solution at this point may be inclined to escape from the troublesome situations they have experienced by using the internet unconsciously. Unconscious internet use may reduce the level of awareness required for possible problem situations as it will negatively affect the perception of reality. This can negatively affect the critical thinking skills (logical and careful thinking, analyzing, questioning, and making objective decisions) necessary for solving a possible problem situation.

Conclusion and Suggestions

As a result of the research, a negative and significant difference was found between high school students' critical thinking dispositions and internet addiction levels ($r=-.268, p<.05$). It was found that there was no significant effect of gender, socioeconomic level, parental education level, and class level on internet addiction in sub-dimensions. In the tendency to think critically, while gender was significantly higher in favor of girls, no significant difference was found in terms of socioeconomic level, parental education level, and class level.

Finally, the following suggestions can be made within the scope of the data obtained in the research;

The sample of the study consists of a limited number of high school students. This limits the generalizability of the results. In this respect, it can be recommended that future studies be conducted with a larger sample in order to reach more comprehensive findings.

In the study, a negative significant relationship was determined between the level of internet addiction and the tendency to critical thinking. Conducting new research on the research topic may be important in terms of better understanding the relationship between the two variables.

critical thinking includes systematic thinking, problem-solving, prudence, and taking responsibility. Raising awareness of parents on this issue can have a positive impact on their child-rearing styles. In this regard, it can be suggested that parents listen to their children, enable them to express their thoughts, encourage them to ask questions so that they become inquisitive individuals, give them responsibility, and respect their decisions.